

exemplo, quo Paludanus et alii in hac materia utuntur: quod, sicut homo in extrema necessitate corporali constitutus, si non potest aliter conservare vitam nisi mendicando, tenetur mendicare, ita qui spiritualiter indiget, tenetur mendicare a Deo. At vero in illo casu, qui omittet mendicare ab homine, non peccaret nisi contra propriam charitatem, qua tenetur corpus suum conservare, non vero, quia non honorat alium petendo ab ipso; ergo similiter in praesenti.

8. D. Thomae sententia: *præceptum dirinum orandi ad solam religionem spectare debet.* — Nihilominus D. Thom., dicta quæst 83, art. 3, ad 2, distincta ponit hæc præcepta dicens: *Desiderare* (utique bonum illud, propter quod est necessaria oratio) *cadit sub præcepto charitatis, petere autem sub præcepto religionis;* ponit ergo proprium et peculiare præceptum, quod, licet non obliget nisi occurrente necessitate charitatis, vel alterius similis virtutis, nihilominus obligat ex propria vi religionis.

Unde consequenter fit eum, qui tunc orationem omittit, duplice peccare: primo contra charitatem, verbi gratia, quia non efficaciter desiderat et intendit bonum proprium; secundo, contra religionem, quia non præbet Deo cultum orationis, quando debet. Et in hoc sensu videtur defendere hanc opinionem Medina, supra referens D. Thom. Unde in fine ait, posse interdum omissionem orationis esse speciale et unicum peccatum sine concomitantia alterius, ut si homini baptizato (inquit), intimetur necessitas orandi ad consequendam perennem vitam, et ille tunc omittat orare, et nihil aliud, peccat solo peccato omissionis orationis. Quod profecto satis difficile est, pendet tamen ex his quæ de tempore, pro quo obligat hoc præceptum, dicenda sunt. Idem insipiat Armilla, verb. *Oratio*, num. 2, cum ait orationem esse necessariam, ut reverentiam Deo exhibeamus et ut impetremus, etc. Unde aliqui hac ratione utuntur. Naturalis ratio dictat esse Deo exhibendum cultum; sed præcipius cultus Dei consistit in oratione; ergo præceptum orandi oritur ex vi cultus debiti Deo, ac proinde est peculiare præceptum religionis.

9. *Aliorum ratio ad sententiam proximam probandam parum urgere censetur.* — Hæc vero ratio non multum urget, quia præceptum de divino cultu ex sola rei natura non determinatur ad particularem actum, vel modum cultus, sed hoc relictum est arbitrio hominis quoad privatum cultum. Unde posset

quis Deum colere, gratias agendo, vel laudando, vel adorando, et per hoc impletet naturale præceptum divini cultus; ergo licet nunquam peteret, non violaret naturale præceptum colendi Deum, esto alias peccaret contra charitatem. Ex illo ergo præcepto non potest colligi determinata obligatio ad propriam orationem, de qua nunc tractamus, nam de illa dicit D. Thom. datum esse speciale præceptum religionis, et contineri in illis verbis, *Petite et accipietis.* Quocirca difficile est ex solo discursu rationis ostendere efficaciter, datum esse hoc præceptum, nisi in sensu declarato in priori sententia. Unde Medina supra, sentiens difficultatem, adjungit: *Quod si velis hoc præceptum reducere ad præceptum charitatis, parum refert, dummodo concedas teneri hominem non solum ad desiderandum, sed etiam ad petendum sub reatu novi peccati.*

10. *Sententia D. Thomæ approbatur.* — Nihilominus sentio non esse recendum a sententia D. Thomæ, quæ magis pia est, et satis consentanea rationi. Potest autem ita explicari, quia, licet religio non obliget ad petendum, nisi quando urget alia necessitas, nihilominus tunc obligat non solum propter talem necessitatem, sed etiam propter ipsum cultum Dei. Ideo enim Deus ordinavit petitionem esse necessariam ad obtinendum auxilium vel remedium in hujusmodi necessitatibus, ut ipsæmet necessitates quodammodo cogerent homines ad configiendum ad Deum, eumque per orationem colendum; ergo verisimile est præceptum colendi Deum obligare ex intentione divina in tali opportunitate, et tali modo. Atque hoc significavit nobis Christus Dominus in his verbis: *Petite et accipietis*, quæ præceptum continent juxta communem expositionem, et ex vi et forma verborum præcipiunt hunc proprium actum et specificum religiosis. Non continent autem præceptum divinum mere positivum; ergo continent et declarant præceptum divinum naturale. Declaratur tandem, quia quando aliquis actus virtutis ex natura sua vel institutione divina habet honestatem necessariam ad salutem, tunc non solum charitas, vel aliæ virtutes generales, sed propria etiam virtus, ad quam pertinet talis honestas, obligat ad talem actum; ergo ita est etiam in praesenti. Antecedens patet inductione. Nam fides, quæ est medium ad justitiam, cadit in præceptum, non solum ex charitate propter justitiam obtinendam, sed intra propriam

speciem fidei; idemque est de spe et pœnitentia; et de Sacramentis, præsertim necessariis ad salutem, data sunt propria præcepta, quorum violatio contra religionem est: idem ergo erit de oratione, cum sit eadem ratio, supposita ejus necessitate. Quomodo autem hoc præceptum violetur per speciale culpam, in sequenti cap. explicabitur.

11. Unum vero hic addendum occurrit, etiam juxta priorem modum explicandi hanc obligationem, fatendum esse interdum posse pertinere ad solam religionem, ut patet, quando necesse est pro ipsamet religione et divino cultu pugnare, et ad hoc ipsum auxilium divinum postulare; tunc enim ipsamet religio proxime et immediate ad utrumque obligat, scilicet ad desiderandam et intendendam divinam gloriam, et ad petendum auxilium in eum finem. Nam, licet tunc etiam charitas Dei remote obligat, proxime tamen obligat religio, quatenus Deo reddit debitum, quia tunc pugnare pro divino honore debitum est Deo, quasi ex justitia, seu religione.

CAPUT XXX.

QUOMODO DISCERNI POSSIT TEMPUS PRO QUO ORATIONIS NECESSITAS EJUSQUE OBLIGATIO URGET.

1. *Ratio difficultatis.* — Difficile satis est hoc declarare, quia semper loquimur sistendo in pura lege naturali, prout a nobis declarata est. Ratio autem difficultatis est, quia hoc præceptum orationis affirmativum est; præceptum autem affirmativum non obligat pro semper, ut per se constat, et hoc præceptum, quatenus naturale, non affert secum temporis determinationem: quomodo ergo determinari poterit tempus hujus obligacionis? Nam si ordinaria necessitas humana sufficit, semper et continuo, moraliter loquendo, obligabit hoc præceptum, quia semper indigemus divino auxilio, vel ad bene operandum, vel ad non peccandum, et ad vincendas tentationes quæ fere nunquam non occurunt. Si vero major vel extraordinaria necessitas spectanda est ad hanc obligationem, difficillimum erit discernere modum et quantitatem hujus necessitatis, quod est contra rationem divini præcepti, quia debet esse lucidum et clarum; alias quomodo posset impliri in tanta hominum multitudine et varietate?

2. *Nonnulli hæretici semper necessario orandum esse dicebant.* — Hæresis hæc et ra-

tioni et sensui contraria est. — In hac re quidam hæretici errarunt, dicentes semper et continuo ex necessitate esse orandum, ut Augustinus refert, hæres. 57, qui ita intelligebant illud Christi verbum: *Oportet semper orare*; et quod Paulus ait primæ ad Thessal. 5: *Sine intermissione orate*; et ad Colossens. 4: *Orationi instate.* Hæc vero hæresis intellecta, ut refertur et ut sonat, de propria oratione, et rigorose de toto tempore sine ulla interruptione aut requie, est contra omnem rationem, et sensum; nam illa continuitas non est humana, sed angelica; necesse est enim homines aliquid temporis dormiendo consumere, et aliquid in humanis actionibus, cum quibus vix potest esse actualis attentio ad propriam orationem. Quod si aliquibus per speciale gratiam hoc conceditur, non est res pertinens ad præceptum generale; alias datum esset de re plane impossibili secundum communem gratiam et potentiam, quod est contra suavitatem et prudentiam divinæ legis. Imo, etiamsi plura sint tempora, in quibus homines communiter possent orationi vacare, nihilominus non est datum præceptum proprium orandi toto illo tempore, quod a convenienti somno, et ab aliis actionibus ad vitam necessariis vacuum est; essetque error etiam in hoc sensu illam sententiam defendere, reducique posset ad errorem illorum, qui hoc tempore negant præcepta a consiliis distinguiri. Nam, licet illa frequentia orationis etiam possibilis et commoda in consilio sit, præsertim si de oratione mentali loquamur, et de tempore, quando aliquid aliud melius aut proximis magis necessarium agendum non occurrit, non tamen est in præcepto. Quod satis constat ex usu et praxi Ecclesiæ, et quia tale præceptum non est divinum naturale, ut ex dictis cap. precedenti manifestum est; ergo neque est divinum positivum, quia in lege evangelica non sunt data alia precepta cærimonialia, præterquam sacramentorum et fidei. Igitur tale præceptum nec traditum est, ut ostendit usus Ecclesiæ, neque etiam est scriptum, ut statim patebit. Unde Paulus, primæ ad Corinthios septima, conjugatis dicit: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacatis orationi, ubi particula illa, ex consensu, demonstrat consilium illud esse, non præceptum.* Et inferius virginitatem suadens, quam dixerat esse in consilio, non in præcepto, inquit: *Mulier innupta, et virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spi-*

ritu; quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi. Ac tandem concludit se consulere, quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. Imo D. Thom., dicta q. 83, art. 14, dicit etiam hoc consilium frequenter orandi non esse sine discretione sumendum, sed ubi positivum præceptum non intercedit, commensurandum esse dispositioni et utilitati orantis: *Unde conveniens est (inquit) ut oratio tantum duret, quantum est utile ad excitandum interioris desiderii fervorem; cum vero hanc mensuram excedit, ita quod sine tædio durare non possit, non est ultra protendenda.* Quod documentum confirmat ex Augustini epist. 121, cap. 9 et 10; de illo videri potest Gulliel. Paris., in Rethoric. Divin., capit. 44; et de eodem dicemus plura, tractando in particulari de oratione mentali et vocali.

3. *Testimonia Scripturæ, quibus nitebantur heretici, declarantur variis modis.* — Prima expositio est, orationem accipi pro opere bono. — De testimonis autem illis male intellectis a citatis hereticis nonnulla diximus supra, cap. 4, occasione illius divisionis orationis, in qua diebatur orationem largissime sumptam, significare omne opus bonum, juxta quam aliqui, ad vitandam hanc heresim, testimonia illa interpretati sunt. A qua interpretatione non longe abest D. Thom., dicto artic. 14, in corpore, et ad 4; nam in corpore distinguit de oratione quoad causam, vel quoad formam actum, dicitque licet non oporteat esse continuam quoad actum ipsum, tamen quoad causam posse et debere esse continuam. Causam autem dicit esse desiderium charitatis, ex quo manare debet oratio; illud autem desiderium dicit debere esse continuum actu vel virtute, prout manet in omni opere, quod ex charitate facimus. Unde quia omnia debemus ad gloriam Dei facere, primæ ad Corinth. 10, ideo secundum hoc debet esse oratio continua. Et juxta hæc exponit in solutione ad quartum prædicta testimonia. Nobis autem non placuit illa acceptio orationis pro qualibet opere bono, quia multum enervat omnia testimonia Scripturæ, quæ sunt de frequentia et necessitate orationis, favetque aliquo modo errori Wicleph, qui omnia interpretabatur de oratione vitali. Item in c. 9, cum Chrysostomo et aliis Theologis, colligebamus necessitatem propriæ orationis ex verbis Christi: *Oportet semper orare.* Quomodo ergo nunc possumus illa de oratione largissime et impropriissime sumpta interpretari? Præsertim quia, ut bene notavit Medina, dicto Codice, quæst. de Tem-

pore orandi, Christus ibi volebat persuadere instantiam petendi, quod est proprie orare, et ad hoc adducit ibi parabolam de judge; hæc autem instantia tollitur, si interpretetur de opere vel desiderio virtuali, aut alio modo impropprio. Item Paulus evidenter loquitur de propria oratione, cum dicit ad Colossens. 4: *Orationi instate.* Unde adjungit: *Vigilantes in ea, in gratiarum actione, orantes simul et pro nobis.* In eodem ergo sensu loquitur 1 ad Thess. 5. Adde quod, licet interpretetur de operatione, non est præceptum semper bene operandi absolute, sed solum quasi sub conditione, seu quoad specificationem, id est, quod si operamur, bene operemur; possumus tamen ab operatione cessare sine transgressione præcepti; ergo etiam in hoc sensu non est præceptum affirmativum continue orandi, ut illi heretici volebant. Et præterea, licet, dum operamur, teneamur honeste operari, non tamen tenemur semper operari ex charitate, sed satis est operari ex aliqua honestate morali; at vero propter hanc solam honestatem satis metaphorice dicitur durare continuo desiderium charitatis. Eo vel maxime quod multi opinantur posse hominem sine culpa interdum operari actionem indifferentem, in qua dici non potest proprie continuari desiderium charitatis. Itaque hæc expositio de bono opere, vel de continuatione per intentionem charitatis, mihi non placet¹.

4. *Altera expositio de orationis duratione in se vel in suo effectu etiam non probatur.* — Et eadem ratione, non probo expositionem aliam quam in eadem solutione ad quartum afferit D. Thomas, scilicet quod oratio debet durare semper vel in se, vel in suo effectu. Tum quia etiam hoc modo non sumitur oratio in sua proprietate, prout necesse est sumi in verbis continentibus præceptum. Tum etiam quia non video quomodo ex necessitate præcepti teneamur facere ut oratio continue duret, vel in se, vel in suo effectu, quia necessarium non est ut vel devotio duret, vel res impetrata per orationem, nec etiam est necesse ut duret beneficium alteri collatum ut pro nobis oret.

5. *Aliorum interpretatio de duratione moralis, non physica, non plene satisfacit.* — Aliter ergo exponit Augustinus, et refert etiam D. Thomas, oportere semper orare, non conti-

¹ Vide de hac expositione Basilius, orat. de Martyre Julita; et Origenem, homil. unica in libros Regum; D. Thomam, opusc. 64.

nuitate physica, sed morali, quia oportet statuis temporibus orationem non omittere. Quæ expositio esset quidem facilis et optima, si sermo esset de positivo præcepto, quo tempora etiam orandi statuta sunt, quomodo proprie dicemus oportere semper dicere canonicum officium, et divina officia sine intermissione in Ecclesia dici, quia suis temporibus non omittuntur. Item esset expositio facilis, si verba illa tantum continerent consilium; sic enim consilium est habere certa tempora designata ad orandum, et illa deinceps non intermittere, sed semper in dicto sensu orare. At vero intelligendo illa verba de præcepto divino, de quo nunc agimus, non apparet quomodo possit illa expositio applicari, quia præceptum illud non habet certa tempore statuta et designata, pro quibus obliget, et ideo illud est quod nunc maxime inquirimus, quænam videlicet sint tempora pro quibus obligat illud præceptum.

6. *Quarta declaratio est de orationis perseverantia quoad instantiam petitionum, non desistendo usque dum obtineatur res postulata.* — Alter exponit Medina supra, mentem Christi Domini citato loco solum fuisse, nos docere, oportere, etiamsi semel et iterum petendo non obtineamus, non ideo desistere, sed semper orare, id est, non desistere, seu deficere, ut Christus dixit, et rem prorsus omittere, sed perseverare, donec obtineamus. Quam expositionem sequitur etiam Maldonatus, et revera est valde consentanea intentioni Christi, quam in Parola quam adduxit, satis explicuit, ut etiam dixi in cap. 1. Videri autem potest, juxta hanc expositionem, non colligi ex dictis verbis præceptum divinum orandi, quia in eis potius declaratur modus in oratione servandus ad efficaciter impetrandum, quam absoluta obligatio orandi. Ad hoc autem responderi potest, ante omnia contineri in illis verbis necessitatem orationis, et ultra illam adjungi modum et instantiam orandi. Quod autem Medina addit, verba illa: *Oportet semper orare, non esse verba Christi, sed Evangelistæ, proponentis et quasi explicitans intentionem parabolæ, et incertum est, et non obstat quominus eamdem habeant infallibilem veritatem; conferre tamen potest ut intelligamus in eo sensu esse dicta, qui ex parabolâ colligi potest.*

7. *Quinta illorum verborum expositio est, per exaggerationem dictum esse ad necessitatem orationis indicandam.* — Aliam expositionem indicavi supra ex Bonaventura, eamque se-

quitur Castro, verbo *Oratio*, hæres. 2, illum loquendi modum solum continere quamdam exaggerationem ad indicandam necessitatem orationis. Est enim hic loquendi modus per exaggerationem usitatus in Scriptura, quæ se accommodat modo loquendi hominum; ut quod est valde difficile, dicitur interdum impossibile, etc. Faciliusque accommodatur hæc expositio ad verba Pauli, nam cum ait: *Sine intermissione orate*, perinde est ac si diceret: *Frequenter orate*, quod clarius explicit in alio loco, affirmativa tantum exhortatione utendo: *Orationi instate.* Possumus etiam dicere ibi commendari instantiam orandi, juxta illud Ambrosii, serm. 49 in Psalm. 118: *Præveni in maturitate, et clamavi: Qui rogat, semper roget, et si non semper precatur, paratum semper habeat precantis affectum.* Verumtamen hæc omnia non sufficient ad explicandam vim præcepti, si ex illis locis colligendum est, quia etiam illa frequentia orationis, quam ex illis locutionibus vere colligere possumus esse valde convenientem et opportunam, non cadit sub præceptum, ut dictum est. Nullum autem inconveniens censeo concedere, Paulum non solum explicasse præceptum, sed etiam consilium frequenter orandi; in illa tamen exaggeratione necessitatis orationis satis significari præceptum absolutum orandi, quamvis ex illis testimoniorum haberi non possit, quando obliget.

8. *Catholici Doctores existimant præceptum orandi certam temporis differentiam non habere.* — *Aliorum opinio est, præceptum orandi tunc obligare, cum primum homo incipit ut ratione.* — Omissio ergo hoc errore, Doctores catholici fatentur præceptum hoc, quatenus divinum et naturale est, non afferre secum certam et claram temporis determinationem. Ita habet D. Thom., in 4, distinct. 15, q. 4, art. 1, quæstiunc. 3, dicens: *Indeterminate ad orationem quilibet tenetur, ex hoc ipso quod tenetur ad bona spiritualia procuranda.* Et ita loquuntur alii, ut videre licet in Angel., verb. *Oratio*, num. 20; Ledesm., in 4, secunda part., quæst. 26, art. 3; Medina supra, q. 11; Sylvestro, Navarro et Abulensi infra referendis. Et patet, quia si spectemus præceptum ex sola naturali ratione, non dicit ut oremus semel in die, vel mense, vel in anno, aut quidpiam simile, et Christus solum indefinite dixit: *Petite et accipietis*, quæ verba maxime indicant præceptum; et alia, quæ indicant necessitatem etiam in rigore, non determinant punctum illius. In hoc ergo punto prescri-

bendo, quod necessarium est ad moralem usum praecepti, laborant et varii sunt Doctores. Quidam dixerunt obligare hoc praeceptum in primo instanti usus rationis, quia in eo tenetur homo se convertere ad Deum debito modo, ad honeste et sancte vitam instituendam, quod facere non potest sine magno auxilio gratiae, et ideo pro tunc tenetur orare petendo illud. Ita tenet Sylvester, verbo *Oratio*, quæst. 8, qui nullum aliud afferit fundamentum, praeter illam opinionem D. Thom. 1. 2, quæst. 89, art. 6.

9. *Posita opinio rejicitur ut falsa et insufficiens.* — Haec vero sententia nobis non probatur, nec satisfacit. Primo, quia non constat de tali præcepto affirmativo, quod pro primo instanti usus rationis obliget ad propriam conversionem in Deum, sed solum ad volendum bonum honestum, quod tunc primo occurrit, de quo alias. Secundo, quia male infert, ut notavit Navarrus, in Enchiridio de Oratione, cap. 3, num. 17, quod ipse solum probat, quia convertere se in Deum et orare diversa sunt, et a diversis non fit illatio. Responderet tamen Sylvester illa diversa esse connexa, ut finem proximum et medium necessarium ad illum, et ideo posse esse validam illationem. Non videtur tamen Sylvester advertisse repugnantiam quæ in hoc involvitur; nam, ut quis oret Deum petendo ab ipso, necesse est ut supponatur conversus ad illum, dicente Paulo ad Roman. 10: *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* ergo prius necesse est implere præceptum illud conversionis in Deum, quod D. Thomas ponit, quam inchoetur oratio; ergo ex illo præcepto seu necessitate implendi illud non potest colligi obligatio orandi pro illo instanti, neque est unde colligatur, supposita impletione talis præcepti. Et declaratur amplius, quia vel loquimur de homine fideli per Baptismum, et educato inter fideles, vel de homine infideli, vel educato inter infideles. Prior, cum pervenit ad usum rationis per fidem et virtutes infusas cum communi auxilio gratiae, potest converti in Deum modo sufficienti ad implendum illud præceptum; ergo ex vi illius non tenetur tunc orare. Præsertim quia, ut orare possit, debet prius excitari ad actum fidei, et ad ipsam orationem; at eodem modo potest excitari immediate ad intentionem serviendi Deo, vel aliam similem, qua impletat illud præceptum absque prævia oratione. Si vero loquamur de homine educato inter infideles, qui nihil unquam de fide audivit, ille perve-

niendo ad usum rationis non potest orare, nisi prius supernaturaliter aliquo modo illuminetur; ergo ad obtiendum hanc illuminacionem non tenetur orare; postquam autem illam gratis receperit, per illam cum adjuvante gratia, quæ præsto est, potest se aliquo modo convertere in Deum, ut justificetur, absque alia oratione præmissa. Atque ita loquitur divus Thomas de illo homine. Ergo etiam data illa obligatione conversionis, non recte infertur obligatio orationis pro illo primo instanti.

10. *Insufficientia dictæ sententiae ostenditur.* — Deficit præterea illa sententia, quia, etiamsi daremus præceptum hoc obligare pro illo instanti, non esset verisimile pro illo etiam finiri, alias qui in illo instanti oraret, non teneretur amplius in tota vita orare. Quod plane falsum est, cum necessitas et fundatum hujus præcepti duret, imo multo magis urgeat reliquo tempore vitae; ergo, licet admitteretur obligatio pro illo instanti, eadem superesset difficultas pro quibus temporibus obliget illud præceptum reliquo tempore vite; non ergo expedit difficultatem. Auget autem illam coartando hanc obligationem ad illud primum instans, præsertim cum vix sit humano modo possibile tam subito aut obligationem illam recognoscere aut implere.

11. *Tempore quo Missa celebratur, præceptum orationis etiam obligare Sylvester affirmat.* — Aliud tempus hujus obligationis assignat ibidem Sylvester, scilicet, illud in quo ex præcepto tenemur audire missam, quia tunc, inquit, tenemur orare, id est, orantibus assistere, ut eis mediantibus oremus, quod sumpsit ex D. Thoma, dicta quæst. 3. Certum autem imprimis est hanc temporis determinationem non esse ex natura rei, sed ex statuto Ecclesiæ, quod expresse declaravit D. Thomas, et Sylvester non negavit, nec ignorare potuit. Ideoque non videtur hoc modo expediri difficultas quam tractamus; consideramus enim solam vim naturalis præcepti. Responderi tamen ad hoc posset, ita Deum Ecclesiam suam (quæ omni tempore fuit) gubernasse et instituisse, ut in illa semper fuerit publicus usus alicujus sacrificii et orationis publicæ, cui certis temporibus omnes fideles tenerentur assistere, et ita semper fuisse adjunctam illi præcepto naturali aliquam temporis determinationem, neque ab illa posse humano modo separari, vel sine illa convenienter impleri. Sed hoc imprimis valde incertum est, saltem de tempore legis nature;

et præterea cum hypothesis non sit impossibilis, scilicet quod nulla sit facta talis determinatio, quandoquidem est simpliciter humana ac positiva, necesse est ut ex vi solius præcepti naturalis hæc obligatio pro aliquo tempore oriatur. Præterea, quamvis unusquisque fidelium sit membrum Ecclesiæ, et ut sic teneatur publicas orationes fundere, quæ nomine totius Ecclesiæ fiunt, vel per se illas fundendo, quod pertinet ad ministros, vel illis assistendo, et per alios orando, quod pertinet ad populum, nihilominus unusquisque etiam est privata persona, quæ potest ad privatam orationem obligari, juxta occurrentes necessitates, et tempus hujus obligationis non est determinatum per illam ecclesiasticam determinationem.

12. *Præceptum orandi, expleto missæ sacrificio, etiam obligat.* — Atque hinc sequitur unum consideratione dignum in hoc puncto, nimirum, illam Ecclesiæ determinationem non esse talem, ut, impleto illo Ecclesiæ præcepto, censeri possit sufficienter impletum præceptum divinum orandi. In quo est magna differentia inter hanc determinationem, et alias factas ab Ecclesia in aliis præceptis divinis; nam præceptum divinum sacrificandi sufficienter impletar a fidi populo, audiendo missam diebus festis juxta Ecclesiæ determinationem; similiter præceptum divinum communicandi, extra mortis articulum, sufficienter impletur, per se loquendo, communicando semel in anno in Paschate, quia censetur Ecclesia sufficienter determinasse tempus illius præcepti divini. Idemque cum proportione est de præcepto annua confessionis, et similibus. At vero divinum præceptum orandi, quatenus omnes et singulas privatas personas obligat, non impletur sufficienter audiendo missam in diebus festis, assistendo illi sacrificio cum intentione et attentione sufficiente ad missæ præceptum impletendum; ergo signum est, per illud præceptum ecclesiasticum non determinari per se ac proprie tempus obligationis alterius præcepti divini, prout est de privata, et (ut sic dicam) personali oratione. Assumptum videatur communiter receptum, nam extra tempus præcepti audiendi missam, omnes designant alia tempora, pro quibus obligat præceptum orandi, quod etiam Sylvester admittit. Item, licet aliquis propter impotentiam excusaretur circa missam audiendam, nihilominus tenetur interdum privatim orare, saltem mente, et in eo necessarium esset definire tempus

pro quo obligaretur. Item est optima ratio, quia præceptum orandi non videtur omnes eodem modo et ad idem in particulari obligare, sed unumquemque juxta propriam illius necessitatem et opportunitatem; ergo quoad privatam orationem non potuit fieri adæquata determinatio ejusdem temporis et ejusdem orationis quoad omnes. Illa ergo determinatio pertinet ad orationem publicam, quæ necessario fieri debuit per potestatem publicam; semper ergo superest difficultas circa privatas orationes.

13. *Tertia communis sententia docet, orandi præceptum obligare quando urget necessitas.* — Est tertia et communis sententia, quæ hoc tempus determinandum putat ex necessitate divini auxili pro aliquo tempore occurrentis. Fundarique potest in illo vulgari principio, quod præcepta affirmativa, licet obligent semper, non tamen pro semper, sed solum pro articulo necessitatis, quando ipsam expresse aliud tempus non determinant. Duplex autem necessitas communiter proponitur. Una est propria ipsiusmet hominis, ut si aliqua tentatione vehementer pulsatur, quam sine divino auxilio vincere non potest. Alia est necessitas proximi, ut si quis videat aliquos ad duellum properare, nec possit eos aliter impedire, saltem tenetur pro eis orare. Ita docet D. Thom., dicta quæst. 3, et colligitur ex Paludano, dicta quæst. 5. Tenet Sylvester supra, et Navarrus supra, num. 14 et 15. Et revera nihil aliud sensit Abulensis, quæst. 32, in cap. 9 Matthæi, quem immerito Navarrus reprehendit, eo quod dixerit, teneri nos ad orandum pro proximo in necessitate constituto, si speramus per orationem posse illi prodesse. Non enim explicuit Abulensis teneri nos ad orandum pro aliis, quoties prodesse illis possumus, vel in quacumque communione necessitate, sed indefinite locutus est, et plane intelligit juxta ordinem et obligationem charitatis.

14. *Dicta sententia quoad præceptum charitatis vera censetur, quoad præceptum vero religionis secus esse videtur.* — Haec quidem doctrina, quatenus obligationem charitatis declarat, vera est, quia ex charitate tenemur et nos et proximum diligere, præsertim in spiritualibus, et consequenter et nostræ et illorum necessitati gravi et spirituali subvenire, eo modo quo possumus; non tamen videtur illa doctrina sufficere ad explicandum tempus propriæ obligationis hujus præcepti. Primo, propter rationem supra tactam, quod hoc est